

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Географічний факультет
Кафедра фізичної географії

СИЛАБУС
обов'язкової навчальної дисципліни

УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

підготовки магістр
спеціальності Науки про Землю
освітньо-професійної програми Гідрологія

Силабус навчальної дисципліни «Управління природоохоронною діяльністю» підготовки магістр, галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності Науки про Землю, за освітньо-професійною програмою «Гідрологія».

Розробник: Петлін В. М., професор кафедри фізичної географії, доктор географічних наук, професор.

Силабус навчальної дисципліни затверджений на засіданні кафедри фізичної географії

протокол № 1 від 30 серпня 2021 р.

Завідувач кафедри:

(Фесюк В. О.)

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань «10 Природничі науки» Спеціальність «Науки про Землю» Освітня програма «Гідрологія» другий (магістерський) рівень вищої освіти	Обов'язкова
Кількість годин/кредитів 210 год./ 7 кредитів		Рік навчання – 1
		Семестр – 1,2
		Лекції – 36 год.
		Практичні (семінари) –34 год.
		Лабораторні – 0 год.
		Самостійна робота – 126 год.
		Консультації – 14 год
		Форма контролю: екзамен (2 семестр) залік (1 семестр)
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

Викладач	Петлін Валерій Миколайович
Науковий ступінь	Доктор географічних наук
Вчене звання	Професор
Посада	професор кафедри фізичної географії
Профайл	https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D0%BB%D1%96%D0%BD_%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B9_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
Телефон	+380964538734
e-mail	valerii.petlin@vnu.edu.ua
Дні занять	
Консультації	

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу. Навчальна дисципліна «Управління природоохоронною діяльністю» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістр, галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності Науки про Землю, за освітньо-професійною програмою «Науки про Землю», забезпечує вивчення про наукових та правових основ, принципів й механізми управління в природоохоронній діяльності, яке має на меті реалізацію екологічної політики держави на всіх рівнях (глобальному, національному і регіональному) для досягнення збалансованого розвитку та гармонізації співіснування суспільства і природи.

2. Пререквізити.

- математика (здатність аналізувати математичні залежності, проводити математичні розрахунки щодо кількісних і якісних показників стану тіл, прояву явищ та процесів у географічній оболонці);
- філософія (розуміння особливостей світобудови, сутності діалектичного та метафізичного світогляду, особливостей процесу пізнання, історії розвитку

- наукового пізнання, змісту філософських учень (детермінізму, релятивізму, нігілізму, енвіроменталізму та ін.);
- картографія (здатність застосовувати знання про карту, класифікацію карт, картографічні проєкції, особливості генералізації інформації, способи зображення явищ та процесів на карті, масштаб, роль легенди карти);
 - геохімія (здатність застосовувати знання про хімічний склад земної кори, кларки хімічних елементів, роль макро- та мікроелементів, геохімічні райони та провінції з точки зору природокористування);
 - історія (здатність застосовувати знання про розвиток природи й людського суспільства, основні етапи становлення процесу природокористування);
 - метеорологія і кліматологія (здатність застосовувати знання про метеорологічні чинники та кліматичні параметри в аспекті формування певних кліматичних умов та ресурсів конкретної території з врахуванням перспектив їх подальшого використання);
 - гідрологія (здатність застосовувати знання про гідросферу, роль води як природного ресурсу, види водних об'єктів, водний режим територій, їх гідрографічні особливості, напрямки водокористування);
 - ґрунтознавство (здатність застосовувати знання про ґрунтові особливості території, властивості ґрунтового покриву з точки зору формування земельних ресурсів, їх якості та перспектив використання).

Постреквізити: водне господарство України, кількісні методи в географії

3. Метою даної дисципліни надати студентам базові знання з основ теорії управління (у тім числі механізму, методів, техніки, технології, змісту і принципів управління, організації системи управління в екології, видів і функцій окремих органів контролю, загальних правил формування структури управління та ін.), основних напрямів екологічної політики держави та стратегії природоохоронної діяльності, а також ознайомити студентів з міжнародним досвідом управління природоохоронною діяльністю та міжнародною діяльністю України в екологічній сфері.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни є:

- формування у студентів цілісного уявлення про системи екологічного управління та відповідні механізми його здійснення;
- оволодіння знаннями про зміст і структуру механізмів охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів;
- формування розуміння й усвідомлення студентами важливості законодавчого регулювання в Україні проблем охорони довкілля, використання й відтворення природних ресурсів та екологічної безпеки;
- ознайомлення з вітчизняними й міжнародними регламентами і стандартами в галузі управління природокористуванням і охороною довкілля.

Згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної програми здобувачі повинні:

аналізувати особливості природних та антропогенних систем і об'єктів геосфер Землі (ПР01); застосовувати свої знання для визначення і вирішення проблемних питань і прийняття обґрунтованих рішень в науках про Землю (ПР02); вміти спілкуватися з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань, у тому числі в міжнародному контексті, в глобальному інформаційному середовищі (ПР03); розробляти, керувати та управляти проєктами в науках про Землю, оцінювати і забезпечувати якість робіт (ПР04); планувати і здійснювати наукові експерименти, писати наукові роботи за фахом (ПР05); вміти здійснювати екологічну оцінку, аудит, ліцензування, сертифікацію використання природних ресурсів, прогнозувати розвиток екологічних, технологічних, економічних та соціальних наслідків на окремих об'єктах природокористування (ПР06); знати сучасні методи дослідження Землі та її геосфер і вміти їх застосовувати у виробничій та науково-дослідницькій діяльності (ПР07); знати основні принципи управління підприємств сфери

природокористування, їхньої організації, виробничої та організаційної структури управління (ПР08); розробляти та впроваджувати механізми територіального менеджменту, геопланування, здійснювати моніторинг регіонального розвитку, складати плани та програми (ПР09).

4. Результати навчання (компетентності)

До кінця навчання студенти набудуть таких компетентностей:

Інтегральна

Здатність розв'язувати складні наукові задачі та практичні проблеми, включно з прийняттям рішень щодо відбору даних та вибору методів досліджень при вивченні геосфер (відповідно до спеціалізації) у різних просторово-часових масштабах із використанням комплексу міждисциплінарних даних та в умовах недостатності інформації, невизначеності умов та вимог.

Загальні

ЗК 1. Здатність до адаптації і дії в новій ситуації.

ЗК 2. Вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми.

ЗК 3. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 4. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 5. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові

ФК 2. Знання сучасних засад природокористування, взаємодії природи і суспільства із застосуванням раціонального використання природних ресурсів, екологічних аспектів та основ природоохоронного законодавства.

ФК 3. Розуміння планети як єдиної системи, найважливіших проблем її будови та розвитку.

ФК 4. Володіння сучасними методами досліджень, які використовуються у виробничих та науково-дослідницьких організаціях при вивченні Землі, її геосфер та їхніх компонентів.

ФК 5. Здатність застосовувати знання і необхідні практичні навички з планування, організації, мотивування, контролю та регулювання діяльності профільних підприємств і установ.

ФК 6. Уміння застосовувати наукові знання і практично втілювати їх для розробки та впровадження механізмів геопланування, територіального планування, проведення моніторингу розвитку регіонів, складання стратегічних планів і програм.

5. Структура навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин					
	Усього	Лек.	Практ. (Семін.)	Конс.	Сам. роб.	Форма контро- лю*/ Бали
Змістовий модуль І.						
Тема 1. Природоохоронна діяльність: теорія, організація, управління та практика застосування	18	3	3	1	11	ДС, ІНДЗ/4

Тема 2. Нормативно-правові основи процесу екологічного управління	18	3	3	1	11	ДС/2
Тема 3. Фундаментальні складові, системи і механізми екологічного управління	18	3	1	1	11	ДС/2
Модульна контрольна робота № 1						КР/20
Разом за змістовим модулем 1	52	9	7	3	33	28
Змістовий модуль II.						
Тема 4. Державне екологічне управління	18	3	3	1	11	ДС, ІНД3/4
Тема 5. Державна (національна) екологічна політика	18	3	3	1	11	ДС, РЗ/2
Тема 6. Спеціальні функції державного екологічного управління	18	3	3	1	11	ДС, РЗ/4
Тема 7. Системи корпоративного, місцевого та громадського екологічного управління	18	3	3	1	11	ДС, РЗ/4
Тема 8. Системи спеціального екологічного управління в Україні	19	3	3	2	11	ДС, ІНД3/4
Модульна контрольна робота № 2						КР/20
Разом за змістовим модулем 2	91	15	15	6	55	38
Змістовий модуль III.						
Тема 9. Система спостережень за станом навколишнього природного середовища обласного рівня	19	3	3	2	11	ДС/4
Тема 10. Порядок проведення інспекторських перевірок із дотриманням природокористувачами вимог екологічного законодавства з охорони навколишнього природного середовища	18	3	3	1	11	ДС ІНД3/4
Тема 11. Стандарти серії ISO 14 000 в системі управління господарською діяльністю	15	3	3	1	8	ДС, ІНД3/4
Тема 12. Управління екологічною діяльністю в країнах світу. Міжнародне співробітництво	15	3	3	1	8	ДС/2
Модульна контрольна робота № 3						КР/20
Разом за змістовим модулем 3	67	12	12	5	38	34
Всього годин	210	36	34	14	126	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат.

6. Завдання для самостійного опрацювання

1. Державний контроль за станом природних об’єктів в Україні.
2. Неурядові екологічні організації України.
3. Економічні заходи забезпечення охорони навколишнього природного середовища в Україні.
4. Державні та регіональні екологічні програми в Україні.
5. Базові принципи гармонізації співіснування людини і природи (Ріо-де-Жанейро, 1992) та їхнє дотримання в Україні.
6. Кадастри природних ресурсів розвинутих країн.

7. Еколого-господарський баланс територій.
8. Адміністративний механізм екологічного управління.
9. Екологічна політика країн-членів ЄС.
10. Екологічні аспекти сучасних загальносистемних і професійних вимог до управлінського персоналу
11. Антропоцентричний (технологічний) і біоцентричний (екоцентричний) підходи до розуміння взаємин людини і природи.
12. Специфічні властивості системи природа–суспільство.
13. Екологічна політика Сполучених Штатів Америки.
14. Екологічна політика Канади.
15. Міжнародні стандарти екологічного маркування.
16. Екологічний аудит як інструмент управління.
17. Управління екологічною діяльністю в розвинутих країнах світу.
18. Управління природоохоронною діяльністю в Карпатському Євросередині.
19. Міжнародний досвід у створенні інформаційних баз даних щодо стану навколишнього природного середовища.
20. Біовпорядження та ресурсовпорядження як спеціальні функції державної системи екологічного управління.
21. Лімітування і нормування як спеціальні функції державної системи екологічного управління.
22. Екологічне ліцензування та екологічне страхування як спеціальні функції державної системи екологічного управління.
23. Функції органів спеціального поресурсного управління в Україні.
24. Екологічний моніторинг як базовий механізм державної системи екологічного управління.
25. Екологічна паспортизація в Україні.
26. Екологічний податок.
27. Екологічне маркування в Україні.
28. Державні кадастри природних ресурсів України.
29. Система спостережень за станом навколишнього природного середовища України.
30. Управління в галузі використання та охорони надр України.

Завдання самостійної роботи здобувачів вважаються виконаними, якщо вони: здані у визначені терміни; повністю виконані (розкривають тему завдання); не мають логічних і розрахункових помилок.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента

Для одержання високого рейтингу необхідно виконувати наступні умови:

- не пропускати навчальні заняття, не спізнюватися на них та не займатися сторонніми справами на заняттях;
- чітко й вчасно виконувати навчальні завдання та завдання для самостійної роботи;
- вимикати мобільний телефон під час занять і під час контролю знань;
- брати участь у контрольних заходах (поточний, модульний, підсумковий та контроль самостійної роботи).

За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі (змішана форма навчання) за погодженням із деканатом та керівником курсу.

Політика щодо академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодилися виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- виконувати усі поточні завдання та підсумковий контроль самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- списування під час контрольних заходів (в т. ч. із використанням мобільних пристроїв) заборонено;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів;
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Самостійно вивчати матеріал пропущеного заняття, за умов не виконання завдань практичних занять відпрацювати їх під керівництвом викладача та захистити у час передбачений графіком консультацій викладача.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (до -25 %). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

V. Підсумковий контроль

Рейтингову кількість балів здобувача освіти формують бали, отримані за три модульні контрольні роботи, які проводяться у формі відкритих тестів (максимум – 60 балів) та виконання завдань тем змістових модулів (максимум – 40 балів).

До модульної контрольної роботи допускаються здобувачі освіти, які опрацювали весь обсяг теоретичного матеріалу у т.ч. і матеріал самостійно, виконали практичні роботи. Модульний контроль проводиться у вигляді контрольної роботи, завдання якої обов'язково включають матеріал, який передбачено до самостійного опрацювання студентами. Контрольна робота складається з 6 питань: 3 – теоретичні, 2 – практичні (розрахункові). За кожну правильну відповідь студент отримує 4 балів (разом – 20).

Рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної роботи визначається відповідно до «Положення про організацію контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти...» у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Якщо у підсумку виконання усіх видів навчальної роботи з даної дисципліни здобувач набирає не менше 75 балів, то вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з навчальної дисципліни. У протилежному випадку, або за бажанням підвищити рейтинг, студент складає залік/іспит. При цьому бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Залікова/екзаменаційна оцінка визначається в балах (від 0 до 60) за результатами виконання залік. На залік/іспит виносяться основні питання, типові та комплексні задачі, ситуації, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання й застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

До складання заліку/іспиту не допускається здобувач вищої освіти, який набрав менше, ніж 20 балів за навчальну роботу впродовж семестру, не виконав і не здав усі практичні завдання, не відвідував без поважних причин переважну частину лекцій.

Орієнтований перелік теоретичних питань до заліку

1. Сутність природоохоронної діяльності та природоохоронних заходів.
2. Головна мета і предмет екологічного управління. Суб'єкт і об'єкт управління.
3. Управлінське рішення. Основні чинники ефективності управління: системність, методичність, стандартність управлінських функцій.
4. Головні характеристики системної організації екологічного управління. Прямі і непрямі системи управління
5. Екологічне управління як механізм гармонізації системи природа–суспільство.
6. Головні міжнародні принципи екологічного управління.
7. Європейська регламентація екологічної політики.
8. Стандартні вимоги до систем екологічного управління.

9. Системна і безсистемна технологія екологічного управління.
10. Стандартна модель екологічного управління (міжнародні стандарти серії ISO 14000).
11. Загальні властивості складних систем.
12. Системно-екологічний підхід та його методологічні ознаки
13. Екологічні закономірності; регулятивні закони; екологічна політика; стандарти, нормативи, ліміти; кадастри.
14. Державне, корпоративне, місцеве, громадське, басейнове управління, управління екологічними мережами, управління екологічною безпекою.
15. Екологічні механізми управління в галузі охорони довкілля: біотичне регулювання довкілля; еколого-господарський баланс територій; обліково-кадастровий; екологічного моніторингу.
16. Функціональні механізми екологічного управління: законодавчий і нормативно-правовий; економічний; адміністративний; інформаційно-контрольний; науково-освітній; громадський.
17. Стандарти серії ISO 14001:2015 (ДСТУ ISO 14001:2015).
18. Головні напрями державного екологічного управління (ДЕУ).

Орієнтований перелік теоретичних питань до іспиту

1. Загальні і спеціальні функції державної системи екологічного управління. Макро- і мікроекологічне управління. Рівні системи ДЕУ.
2. Органи загального та спеціального державного управління в галузі охорони довкілля. Структура Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України. Підвідомчі організації Міністерства.
3. Стратегічне екологічне планування
4. Першопричини екологічних проблем України. Мета і основні засади державної екологічної політики. Головні інструменти реалізації державної екологічної політики. Стратегічні цілі і завдання державної екологічної політики. Етапи реалізації державної екологічної політики, моніторинг, оцінка виконання та очікувані результати.
5. Методи визначення контексту організації: SWOT-аналіз, SNW-аналіз, аналіз п'яти сил Портера, PEST-аналіз.
6. Екологічне нормування.
7. Екологічне ліцензування.
8. Екологічна експертиза.
9. Екологічна сертифікація.
10. Стратегічна екологічна оцінка та оцінка впливу на довкілля.
11. Екологічний моніторинг.
12. Екологічна паспортизація
13. Особливості організаційної структури та економічні важелі управління природокористуванням і охороною довкілля в розвинутих країнах світу
14. Корпорація: визначення, мета, головні ознаки, фундаментальні підходи.
15. Корпоративна ідентичність, корпоративна філософія та корпоративна екологічна культура.
16. Міжнародні екологічні вимоги до системи корпоративного управління. Екологічні аспекти і функції (самоврядні та делеговані) місцевого самоврядування.
17. Адміністративні системи місцевого екологічного управління.
18. Законодавчі засади і функції громадського екологічного управління
19. Найвпливовіші громадські екологічні організації України.
20. Спеціальні функції системи корпоративного екологічного управління
21. Система басейнового управління.
22. Система управління формуванням національної екологічної мережі.
23. Система управління екологічною безпекою. Інформаційні системи екологічного управління (ICEU). Міжнародні вимоги до формування ICEU.

VI. Шкала оцінювання

Навчальна дисципліна оцінюється за 100 бальною шкалою. Переведення балів внутрішньої 100 бальної шкали в національну шкалу здійснюється наступним чином:

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко В. О. Моніторинг і охорона земель: Навч. посіб. К.: КНУБА, 2003. 176 с.
2. Бизова М. Б. Організація управління в екологічній діяльності: конспект лекцій для студентів Енергетичного інституту фаху 8.07.01 – екологія й охорона навколишнього середовища / М. В. Бизова, Б. В. Кіндюк. – Одеса : Наука і техніка, 2006. 232 с.
3. Джигирей В. С. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища /В. С. Джигирей, В. М. Сторожук, Р. А. Яцюк. К.: Знання, 2000. 272 с.
4. Екологічне управління : підручник для студентів екол. спеціальностей / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. К. : Либідь, 2004. 432 с.
5. Екологічний менеджмент : навч. посібник / за ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. К., 2004. 516 с.
6. Екологічне законодавство України. Х.: ХМГО „ЕкоПраво-Харків”, 2002. 448 с.
7. Комплексний атлас України. К.: ДНВП „Картографія”, 2005. 95 с.
8. Кучерявий В.П. Урбоекологія: Підручник. Львів: Світ, 2001. 440 с.
9. Левківський С. С., Падун М. М. Рациональне використання і охорона водних ресурсів: Підручник. /С. С. Левківський, М. М. Падун. К.: Либідь, 2006. 280 с.
10. Леоненко В. Б. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України /В. Б. Леоненко, М. П. Стеценко, Ю. М. Возний. К.: ВПЦ „Київ. ун-т”, 2003. 119 с.
11. Максименко Н. В., Задніпровський, Р. О., Квартенко В. В. Організація управління в екологічній діяльності : підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів вид. 3-тє, перероб. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 282 с.
12. Мала гірнича енциклопедія у 3-х томах/За ред. В. С. Білецького. Д.: Східний видавничий дім, 2013. 345 с.
13. Моніторинг земель / А. Я. Сохнич, М. С. Багіра, В. В. Горлачук, Д. І Столярчук, І. М. Песчанська. Львів : Манускрипт, 2008. 264 с.
14. Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В. Екологія. Охорона природи. К.: Знання, 2002. 550 с.
15. Надточій П. П. Екологія ґрунту та його забруднення Житомир : Рута, 2010. – 473 с.
16. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : підручник / за загальною ред. Л. Г. Мельника та М. К. Шапочки. Суми: ВТД “Університетська книга”, 2007. 759 с.
17. Рибніков С. Р. Організація управління в екологічній діяльності : метод. рекомендації до практ. занять для студентів напряму підготовки 0708 “Екологія” Луганськ: Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2008. 101 с.
18. Салавор О. М. Організація управління в екологічній діяльності : курс лекцій для студентів напряму 6.040106 “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” ден. та заоч. форм навч. К. : НУХТ, 2012. 71 с.

19. Самойленко Н. М. Організація та управління в природоохоронній діяльності : навч. посіб. / Н. М. Самойленко, Д. В. Райко, В. І. Аверченко. Харків : НТУ “ХП”, вид-во “Лідер”, 2018. 174 с.
20. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти : посібник / С. В. Берзіна, В. М. Берзін, В. М. Вакараш та ін. – К. : Ін-т екол. управління та збалансованого природокористування, 2017. 134 с.
21. Ступень М. Г. Оцінка земель. Львів: «Новий світ», 2006. 308 с..
22. Охорона ґрунтів в агроландшафтах : навчальний посібник / С. Ю. Булигін, С. В. Вітвіцький. – К. : НУБіП України, 2017. 442 с.
23. Реймерс Н. Ф. Охрана природы и окружающей человека среды: Слов.- справ. М.: Просвещение, 1992. – 320 с.
24. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. Підручник в 3-х частинах/ В.П. Руденко. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2010. 552 с.
25. Стецюк В. В. Екологічна геоморфологія та охорона надр: Навч. посіб. /В. В. Стецюк, Г.І. Рудько. К.: Вид.-полігр. центр „Київ. ун-т”, 2004. 191 с.
26. Сухарев С. М. Техноекологія та охорона навколишнього середовища: Навчальний посібник /С. М. Сухарев, С. Ю. Чудак, О.Ю. Сухарева. Л.: „Новий світ-2000”, 2005. 256 с.
27. Петлін В. М. Екологічні механізми організації природних територіальних систем [Текст] / Валерій Петлін ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. - 300 с.
28. Петлін В. М. Методологія та методика експериментальних ландшафтознавчих досліджень / В. М. Петлін. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. 400 с.
29. Термена В. К., Літвіненко С. Г. Охорона та раціональне використання природних ресурсів/В. К. Термена, С. Г. Літвіненко. – Вид. : Видавн. 21. 168 с.
30. Топчієв А. Г. Геоэкология : Астропринт, 1996. 391 с.
31. Шмандій В. М. Управління природоохоронною діяльністю : навч. посібник / В. М. Шмандій, І. О. Солошин. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 296 с
32. Шикула М. К. Охорона ґрунтів. К.: Т-во «Знання», КОО, 2004. 398 с.
33. Яцик А. В. Екологічна безпека в Україні/ А. В. Яцик. К.: Генеза, 2001. 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Адаменко О. М., Адаменко Я. О., Міщенко Л. В. Методика екологічної оцінки техногенного впливу на трансформацію ландшафтів Укр. геогр. журн. 2004. № 2. С. 22-27.
2. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології. /М.Д. Гродзинський К.: Либідь, 1993. 224 с.
3. Данилишин Б. М. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки / Б. М. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. К. : ЛексДім, 2004. – 552 с.
4. Дорогунцов С. І. Оптимізація природокористування : у 5-ти томах. Т. 1 / С. І. Дорогунцов. К. : Кондор, 2004. 291 с.
5. Екологічне право. – К.: ТП «Пресс», 2003. 256 с.
6. Екологічне право України. Академічний курс : підручник / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2008. 720 с.
7. Енциклопедичний словник з державного управління / Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. – К. : НАДУ, 2010. 820 с.
8. Збірник нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. Львів, 2004.
9. Жупанський Я. І. Словник термінів і понять з географії / Я. І. Жупанський. – Чернівці: Технодрук, 2006. 192 с.
10. Комарницький В. М. Екологічне право : навч. посібник / В. М. Комарницький, В. І. Шевченко, С. В. Єлькін. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 224 с.
11. Кібич І. В. Менеджмент організації природоохоронної діяльності : навч. посібник / І. В. Кібич. Чернівці : Рута, 2002.– 104 с.

12. Максименко Н. В. Організація управління в природоохоронній діяльності : навч.-метод. посібник для проведення контроль-колоквіумів, практ. та самост. робіт студентів екол. спеціальностей ВНЗ / Н. В. Максименко, Р. О. Квартенко, А. С. Александрова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 46 с.
13. Мельничук В. П. Основи біологічного методу визначення стану забруднення водойм та водостоків/В. П. Мельничук К.: 2005. с. 172 – 179.
14. Національний атлас України. – К. : Картографія, 2008. 440 с.
15. Немец Л. Н. Устойчивое развитие: социально-географические аспекты (на примере Украины): Монография Х.: Фактор, 2003. 383 с.
16. Охорона навколишнього середовища в Україні. К.: Вид. Раєвського, 1997. 95 с.
17. Олійник Я. Природні та етнокультурні феномени України /Я. Олійник, В. Стецюк. – К.: ВКФ „Стафед-2”, 2003. 114 с.
18. Осовська Г. В. Основи менеджменту : навч. посібник / Г. В. Осовська, О. А. Косовський. – К. : Кондор, 2006. 664 с.
19. Оцінка стану виконання підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) в Україні /Л. Г. Руденко, Г. О. Білявський, Г. О. Горленко К.: Академперіодика, 2004. 208 с.
20. Стратегічні напрями сталого розвитку України / під ред. Б. М. Данилишина. К. : РВПС України НАН України, 2003. 262 с.
21. Телюра Н. О. Конспект лекцій з дисципліни “Організація та управління в природоохоронній діяльності” (для студентів 3 курсу денної і 4 курсу заочної форм навчання за напрямом 6.040106 – Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування) / Н. О. Телюра. Х. : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 124 с.
22. Рудько Г. І. Ресурси геологічного середовища і екологічна безпека техноприродних геосистем: Монографія /За ред. Г.І. Рудька. К.: ЗАТ „Нічлава”, 2006. 480 с.
23. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. – О.: Астропринт, 2005. 631 с.
24. Царик Л. П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація) / Л. П. Царик. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. 320 с.
25. Шикула М. К. Ґрунтозахисна біологічна система землеробства в Україні /М.КА. Шикула, М. В. Капштик, Л. Р. Петренко – К.: Оранта, 2000. 390 с.
26. Яцик А. В. Екологічна безпека в Україні/А. В. Яцик – К.: Генеза, 2001. 216 с.
27. Удосконалення системи управління відходами в Україні в контексті європейського досвіду / В. С. Міщенко, Г. П. Виговська, Ю. М. Маковецька, Т. Л. Омеляненко. К.: Лазурит-Поліграф, 2012. 120 с.
28. Шевчук В. Я. Модернізація виробництва: системно-екологічний підхід : посібник з екологічного менеджменту / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький. К. : СИМВОЛ-Т, 1997. 245 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Методична спілка України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mgtdi.com.ua.
2. Державна статистична адміністрація України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nto.org.ua.
3. Всесвітня екологічна організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.world-ecol.org/ruso/.
4. Swiss Federal Statistical Office [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.statistik.admin.ch/eindex.htm.
5. Журнал "Зелений світ" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.green-world.com.ua.
6. Програма розвитку ООН, звіти та інформація про людський розвиток [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <http://www.undp.org>

7. Співка сприяння сталому розвитку Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.wgtdi.com.ua.

8. Статистические данные по странам мира [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://iformatsiya.ru/tab1/459-statisticheskie-dannye-stran-mira-za-2010-god.html>

9. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/>